

6. במדבר (פרשת מטות) פרק לא פסוק ג - ו
(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחְלֹצוּ מֵאֲתֹכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא
וְיִהְיוּ עַל מִדִּין לַתֵּת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן: (ד) אֶלֶף לַמִּטָּה אֶלֶף לַמִּטָּה
לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא: (ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל
אֶלֶף לַמִּטָּה שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צַבָּא: (ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה
אֶלֶף לַמִּטָּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכִלְי
הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:
רש"י

(ו) אותם ואת פינחס - מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם.
ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר. אמר הקדוש ברוך הוא
מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמור.

7. אור החיים במדבר (פרשת מטות) פרק לא פסוק ג
וימסרו מאלפי ישראל פירוש כל מי שהיה יודע בעצמו שעומד
בצדקו מסר עצמו לדבר עד שבאו לכלל האלף, והגם שהיו
בישראל כהנה וכהנה מהצדיקים, נתחכם ה' כדי שלא לבייש
הנשארים שלא יהיו ניכרים:

8. במדבר (פרשת מטות) פרק לא פסוק ט - טו
(ט) וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת נָשֵׁי מִדְיָן וְאֶת טַפָּם וְאֶת כָּל בְּהֵמָתָם
וְאֶת כָּל מִקְנֵהֶם וְאֶת כָּל חֵילֵם בְּזָזוֹ: ... (י) וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל
פְּקוּדֵי הַחֵייל שְׂרֵי הָאֲלֵפִים וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצַּבָּא
הַמְּלַחְמָה: (טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל נִקְבָּה: (טז) הֵן
הִנֵּה הִיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בְּלַעַם לְמַסָּר מֵעַל בַּה' עַל דְּבַר פְּעוֹר
וְתָהִי הַמַּגֵּפָה בְּעֵדַת ה':
כלי יקר

ולמעלה בפרשת פנחס (כה יז) פירשנו שלכך לא צוה להשמיד
את מואב, לפי שבני ישראל התחילו בקלקלה והלכו אל בנות
מואב לפתותם כמו שנאמר (במדבר כה א) ויחל העם לזנות אל
בנות מואב, אבל בנות מדין צוררים הם לכם כי המה באו לכם
כאשר הוכחנו כל זה בראיות. ויכול להיות שעל זה אמר משה
לבטל טעותם הן הנה היו לבני ישראל, כי המה הלכו לבני
ישראל לפתותם ואינן דומים לבנות מואב כי על כן לא נתרחקו
הנשים מלבוא בקלה ה' לפי שלא היו המה המתחילין אבל בנות
מדין הן הנה היו לבני ישראל המתחילין בקלקלה כאמור:

9. במדבר (פרשת מטות) פרק לא פסוק כא
וַיֹּאמֶר אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצַּבָּא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקְתָּ
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:
רש"י

(כא) ויאמר אלעזר הכהן וגו' - לפי שבא משה לכלל כעס בא
לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים. וכן אתה
מוצא בשמיני למלואים, שנאמר (ויקרא י, טז) ויקצוף על אלעזר
ועל איתמר, בא לכלל כעס, בא לכלל טעות, וכן (במדבר כ, י -
יא) בשמעו נא המורים ויך את הסלע, ע"י הכעס טעה:

10. דעת תורה במדבר רמב
ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן וגו' והנה קמתם תחת
אבותיכם תרבות.... והנה לעיל נאמר בכתוב "ויקצף משה על
פקודי החיל וגו'"...נטל שכרו שכרו שנתעלמו ממנו הלכות
גיעולי מדין... ועם כל זה כשבקשו בני גד ובני ראובן את
נחלתם מעבר לירדן ולכאורה מה עולתם בזה? כי למי כבש
משה רבנו ארץ סיחון ועוג אם לא לבני ישראל, ולמה גער
עליהם כל כך? אבל רופא מובהק היה משה רבנו, והרגיש
המחלה כשתרצה להשתרש ועקר אותה מראש.

פרשת מטות מסעי -

לזהות את המדרגה של הסובבים אותנו

1. במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק א - יד

(א) וּמִקְנֵה רֶב־הַיָּה לְבָנֵי רְאוּבֵן וְלְבָנֵי גַד עָצוּם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת
אֶרֶץ יַעֲזָר וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמְּקוֹם מְקוֹם מִקְנֵה: ... (ה)
וַיֹּאמְרוּ אִם מִצְּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ
לְאַחֲזָה אֶל תַּעֲבֹרְנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן: (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבָנֵי גַד וְלְבָנֵי
רְאוּבֵן הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁבּוּ פֹה: (ז) וְלָמָּה
תִּנְאוּן תִּנְיֹאוּן אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם
ה': (ח) פֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחֵי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לְרֵאוּת אֶת
הָאֶרֶץ: ... (יא) אִם יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִיִּים מִמִּצְרַיִם מִבְּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
כִּי לֹא מְלֹאוּ אַחֲרָי: (יג) וַיַּחַר אַף ה' בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בְּמִדְבָּר
אֲרָבָעִים שָׁנָה עַד תָּם כָּל הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי ה': (יד) וְהִנֵּה
קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסֹפּוֹת עוֹד עַל
חֲרוֹן אַף ה' אֶל יִשְׂרָאֵל:

2. רמב"ן במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק א

והנה משה חשד אותם כי יאמרו כן מפחד אנשי ארץ כנען
שאמרו בהם המרגלים (לעיל יג לא) לא נוכל לעלות אל העם
כי חזק הוא ממנו, ולכן אמר להם שאינם בוטחים בה' כאבותם,
ויסף עוד להענישם כהם להניחם במדבר. ולכך ענו אותו,
חלילה שנירא מהם, אבל נעבור חלוצים למלחמה ונהיה
מהירים וראשונים לפני העם להלחם באויבי ה' כי לחמנו הם:

3. במדבר רבה (וילנא) (פרשת מטות) פרשה כב סימן ז

וכן שני עשירים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם, והמן מישראל והמן מאומות העולם ושניהם נאבדו מן העולם, למה שלא היה מתנתן מן הקדוש ברוך הוא אלא חוטפין אותה להם וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל לפיכך גלו תחלה מכל השבטים שנא' (ד"ה = דברי הימים = א ה) ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם מנין ממה שכתוב בתורה ומקנה רב היה לבני ראובן

4. במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק כ - כב

(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם תַּעֲשׂוּן אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אִם תִּחְלְצוּ
לִפְנֵי ה' לְמַלְחָמָה: (כא) וְעַבְרֵי לָכֶם כָּל חֲלוּץ אֶת הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי ה'
עַד הוֹרִישׁוּ אֶת אִיְבּוֹ מִפְּנֵיו: (כב) וְנִקְבְּשָׁה הָאֶרֶץ לִפְנֵי ה' וְאַחַר
תִּשְׁבּוּ וְהִייתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאֶרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לְאַחֲזָה לִפְנֵי ה':

5. במדבר (פרשת מסעי) פרק לד פסוק טז - יח

(טז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת הָאֶרֶץ אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן: (יח) וְנָשִׂיא
אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנַחֵל אֶת הָאֶרֶץ:
אבן עזרא

ולא הזכיר נשיא לבני ראובן וגו', כי כבר לקחו חלקם.

ואפילו ילכו חלוצים בראש ... רוחה של הצעה זו ושכמותם תנוסח לימים בעיקרון ההלכתי "זה נהנה וזה לא חסר". אנחנו אומרים שני השבטים, ניהנה מארץ טובה למקנה שלו; ושאר השבטים לא יחסרו דבר, שהרי אנו שנשרת בצבא, נהיה בקו הקדמי, ונישאר שם עד לניצחון.

19. הרב אהרון ליכטנשטיין

נשוב אפוא ונשאל: האם משה היה מרוצה מבקשתם השנייה של בני גד וראובן? האם כל רצונו היה רק שסייעו במלחמה על הארץ? לאור מה שראינו, מסתבר שהתשובה היא שלילית. דעתו של משה לא היתה נוחה גם מן הבקשה השנייה, ובכל זאת הוא מתייחס אליה בצורה מתונה יותר מן הבקשה הראשונה. משה חשב בתחילה, שבני גד וראובן אינם רוצים להתנתק רק מן הארץ, אלא גם מן העם. לפיכך הוא הגיב בתקיפות, וכינה את המבקשים "תרבות אנשים חטאים". ברם, בשומעו את הבקשה השנייה, הבין משה שאין כוונת בני גד וראובן להשתמט מן המלחמה ולהתנתק משאר העם, אלא רק לעזוב את הארץ. גם בקשה זו היתה מן הסתם רעה בעיניו, אולם לא ניתן היה להגדיר את המבקשים כחוטאים, ודי היה בכך כדי לאשר את הבקשה

עיר מקלט עונש או הגנה

20. דברים (פרשת שופטים) פרק יט פסוק ה - ז

(ה) וְאִשֶּׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בְיַעַר לְחַטֵּב עֵצִים וַיְנַדְּחֵהוּ יָדוֹ בַּגֶּרֶן לְכַרֵּת הָעֵץ וַיִּשְׁלַח הַבֶּרֶזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוֹס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָי: (ו) פֶּן יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ כִּי יָחֵם לִבּוֹ וְהִשְׁיִגוּ כִּי יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וַיִּהְיֶה נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מוֹת כִּי לֹא שָׂנָא הוּא לוֹ מִתְמוּל שְׁלִשׁוּם: (ז) עַל כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ: ס

21. במדבר (פרשת מסעי) פרק לה פסוק כו - כח

(כו) וְאִם יֵצֵא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוֹס שָׁמָּה: (כז) וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וַיִּרְצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם: (כח) כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ:

22. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ח הלכה ט

כל ערי הלויים קולטות וכל אחת מהן עיר מקלט היא, שנ' +במדבר ל"ה ו' ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמונה עיר, הקישן הכתוב כולן זו לזו לקלוט.

סיכום:

שבט ראובן וגד מבקשים להשאר בעבר הירדן המזרחי. משה מזהה את המדרגה הרוחנית בהם הם נמצאים וכלל לא מנסה לשכנע ברמה האידיאולוגית אלא ברמה הפרקטית. פנחס והלוחמים חוזרים ממלחמת מדיין ומשה מוכיחם תוכחה אידיאולוגית על לקיחת הנשים בשבי. משה רבנו מלמדנו שכדי לקדם את הסובבים אותנו חובתנו לזהות את המדרגה הרוחנית ולדבר בשפה שמתאימה לרמתם ולמדרגתם.

11. במדבר (פרשת מטות) פרק לא פסוק יג - יד

(יג) וַיֵּצְאוּ מִשֶּׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל נְשֵׂי־אֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתֶם אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה: (יד) וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל שְׂרֵי הָאֱלֹפִים וְשְׂרֵי הַמַּאֲוֹת הַבָּאִים מִצְבֵּא הַמִּלְחָמָה:

רש"י (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן - לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה:

12. במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ב

וַיָּבֹאוּ בְנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל נְשֵׂי־אֵי הָעֵדָה לֵאמֹר:

13. במדבר (פרשת מטות) פרק ל פסוק ג

(ג) אִישׁ כִּי יִדַּר נָדַר לֵה' אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַעֵה לְאָסֵר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי וַעֲשֵׂה: כִּי יִקַּר

(ג) אִישׁ כִּי יִדּוֹר נָדַר לֵה'. שני מיני נדרים הם. כי הנודר בכעסו לאסור על עצמו איזה דבר נדר זה אינו לה', ודוקא איש כי ידור כשהוא איש מיושב בדעתו קריין ביה האדם בשבועה (שבועות כו א) והוא הנודר לה', אבל הנודר בכעסו מאחר שכעס בחיק כסילים ינוח (קהלת ז ט) אם כן אינו איש ונמשל כבהמה:

14. במדבר (פרשת מטות) פרק ל פסוק ו - ז

(ו) וְאִם הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתְּהָ בְיוֹם שָׁמְעוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְה' יִסְלַח לָהּ כִּי הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתְּהָ: (ז) וְאִם הָיְתָה לְאִישׁ וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא שְׁפִתֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁהּ:

15. תוספות יום טוב מסכת נדרים הקדמה

כתב הרמב"ם סידר אחר כתובות נדרים שפרשת נדרים כולה וההתבוננות שיש בה הוא נדרי נשים כמו שנאמר (במדבר ל') בין איש לאשתו בין אב לבתו וכשהיו הנשואין גמורין ותהיה האשה נכנסת לחופה יש לבעלה רשות להפיר נדריה ומפני זה סמך נדרים לכתובות עכ"ל.

16. במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ה

וַיֹּאמְרוּ אִם מְצֻנָנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאַחֲזָהּ אֶל תַּעֲבֹרְנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן: מלבי"ם

עפ"י בקשו שני דברים: [א] יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזקה, וזה נמשך ממ"ש ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה, [ב] אל תעברנו את הירדן שלא יעברו את הירדן אף למלחמה עם אחיהם אחר שהם לא יקחו חלק בארץ, וזה המשכו ממ"ש הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל, שהיה הכבוש עפ"י ה' בדרך נס וא"צ שנעבור להלחם אחר שה' הוא הכובש והלוחם:

17. במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק לא - לב

(לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֶל עַבְדֶּיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: (לב) נַחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לְפָנֶיךָ ה' אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתָּנוּ אַחֲזַת נַחֲלָתְנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן:

18. שיג ושיח חלק ב עמוד 234

מה שקרה מכאן ואילך הוא מופת למשא ומתן וליישוב סכסוכים. בני שני השבטים הבינו שהצדק עם משה, ושהם עלולים לפגוע בטובת הכלל, והציעו פשרה. תחילה, אמרו, נבנה פה גדרות לצאננו ולבקרנו ויישובים למשפחותינו, ואז יקומו כל הגברים יוצאי הצבא שבקרנו ויצטרפו לשבטים האחרים במסעם אל מעבר לירדן מערבה. הם ילחמו לצידם

